

ПРАВОВА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ; ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Вівчаренко О. А.

КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ: КОНТРОЛЬНА ФУНКЦІЯ

УДК 342.2

<https://doi.org/10.15330/apiclu.50.114-119>

Однією з важливих функцій державного управління у сфері земельних відносин є контроль за використанням та охороною земель. Зокрема, досліджуючи історію розвитку поняття контролю в науці земельного права, Б. Ж. Абдраїмов, С. О. Боголюбов писали: «В юридичній літературі радянського періоду одні вчені розуміли під контролем сукупність процесів у соціальній системі (суспільстві, соціальній групі, організації), за допомогою яких забезпечується додержання певних «зразків» діяльності, а також дотримання обмежень у поведінці, порушення яких негативно відображається на функціонуванні системи. Інші вважали його механізмом, за допомогою якого суспільство та його підрозділи (групи, організації) забезпечують дотримання певних обмежень, умов, порушення яких наносить шкоду функціонуванню системи. Треті вважали, що соціальний контроль – це цілісна система всіх соціальних регуляторів (державних та суспільних інститутів, права, моралі, звичаїв, традицій, настанов). Четверті розглядали контроль як систему спостереження та перевірки процесу функціонування відповідного об'єкта з метою ліквідувати його відхилення від завданих параметрів [1, с. 17-18].

Результатом досліджень став висновок про те, що земельний контроль необхідно розглядати не лише як функцію, але одночасно й як правову форму діяльності.

Варто звернути увагу на те, що контроль здійснюється: а) за усіма без винятку суб'єктами земельних відносин, а не лише за юридичними і фізичними особами; б) стосується всіх земель незалежно від форм власності.

Конкретні завдання, функції контролю за використанням та охороною земель, а також форми і методи його здійснення визначеної в Законі України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19 червня 2003 року [2. – ст. 350].

Відповідно до ст. 187 Земельного Кодексу України від 25 жовтня 2001 р. [3. – ст. 27]. Контроль за використанням та охороною земель полягає в забезпеченні додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України.

Залежно від об'єкта, суб'єкта та просторово-територіальної поширеності в даній сфері розрізняють три види контролю за використанням та охороною земель: державний, самоврядний та громадський. Розглянемо детальніше кожен із них.

Чинне законодавство України у сфері контролю за використанням та охороною земель розрізняє державний контроль за використанням та охороною земель та державний контроль за додержанням законодавства про охорону земель. Перше поняття є ширшим за друге, що відображається на обсязі повноважень державних органів у цій сфері.

Враховуючи зміст контролю за використанням та охороною земель, визначення якого надане у ст. 187 ЗК України основними завданнями контролю в даній сфері було визначено:

— забезпечення додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами земельного законодавства України;

— забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони та раціонального використання земель;

— запобігання порушенням законодавства України у сфері використання та охорони земель, своєчасне виявлення таких порушень і вжиття відповідних заходів щодо їх усунення;

— забезпечення додержання власниками землі та землекористувачами стандартів і нормативів у сфері охорони та використання земель, запобігання забрудненню земель та зниженню родючості ґрунтів, погіршення стану рослинного і тваринного світу, водних та інших природних ресурсів [4. – ст. 2].

З огляду на положення статей 13, 14, 50, 66 Конституції України [5. – ст. 13, 14, 15, 50, 66] основними призначеннями здійс-

нення державного контролю за використанням та охороною земель було визначено наступне:

- забезпечення раціонального використання та охорони земель як основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави;
- пріоритет вимоги екологічної безпеки у використанні земельних ресурсів над екологічними інтересами;
- повне відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю внаслідок порушення земельного законодавства України;
- поєднання заходів екологічного стимулювання і відповідальності та охорони земель.

Державний контроль за використанням та охороною земель, а також державний геодезичний нагляд за використанням топографо-геодезичних і картографічних робіт здійснює Державний комітет України із земельних ресурсів (далі – Держкомзем України) [6. - № 224]. Відповідно до п.7 Положення про Державний комітет України із земельних ресурсів № 224 Держземінспекція є структурним підрозділом центрального апарату Держкомзему.

Головним державним інспектором України з контролю за використанням та охороною земель (далі – Головний державний інспектор України) є Голова Держкомзему. Його призначення на посаду і звільнення з посади здійснюється Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України.

Чинне законодавство України розпізнає наступні методи здійснення державного контролю за використанням та охороною земель і моніторингу ґрунтів: 1) проведення перевірок; 2) розгляд звернень юридичних і фізичних осіб; 3) участь у роботі комісій при прийнятті в експлуатацію меліоративних систем і рекультивованих земель, захисних лісонасаджень, протиерозійних гідротехнічних споруд та інших об'єктів, які споруджуються з метою підвищення родючості ґрунтів та забезпечення охорони земель; 4) розгляд документації із землеустрою, пов'язаної з використанням та охороною земель; 5) проведення моніторингу ґрунтів та агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення.

Важливими засобами контролю за використанням та охороною земель є: моніторинг земель, державний кадастр та землеустрої.

Загальне визначення поняття «моніторингу» таке: моніторинг – це регулярне спостереження за станом природних, технічних та соціальних процесів з метою їх оцінки, контролю та прогнозування [7. с. 129].

Слід зауважити, що моніторинг займає особливе місце в системі охорони довкілля в Європейського союзу, частиною якого хоче стати Україна. Зокрема, деякими регламентами Ради Європи (наприклад 1210/90 та 933/99) визначається порядок формування Європейської системи спостереження, а також інформації про стан довкілля, засади створення і основні повноваження Європейського агентства з навколишнього середовища.

Державний земельний кадастр – є важливою функцією державного управління земельним фондом, за допомогою якого держава здійснює вплив на процес раціонального використання та охорони земельних ресурсів. Державний земельний кадастр призначений для забезпечення органів місцевого самоврядування, зацікавлених підприємств і громадян відомостями про землю з метою організації її раціонального використання і охорони.

Він містить систему необхідних відомостей і документів про правовий режим земель, їх розподіл через власників землі і землекористувачів, у тому числі орендарів, за категоріями земель тощо.

Отже, контроль за використанням та охороною земель є однією з важливих функцій державного управління у зазначеній сфері суспільних відносин.

1. Горшенев В.В. *Контроль как правовая форма деятельности* / В.В. Горшенев, И.Б. Шахов. — М. 1987 — С. 17-18.
2. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» // *Відомості Верховної Ради України* — 2003, № 39, — Ст. 350.
3. *Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р.* // *Відомості Верховної Ради* — 2002. — № 3-4 — Ст. 27.
4. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» // *Відомості Верховної Ради України* — 2003, № 39, — Ст. 2
5. *Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р.* // *Відомості Верховної Ради України*. — 1996. — № 30. — Ст. 13, 14, 50, 66.

6. *Положення про Державний комітет України із земельних ресурсів затвердженого Кабінетом Міністрів України від 19 березня 2008 р. № 224.*
7. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових праць. Випуск № 46 с. 129. м. Івано-Франківськ 2018 р.*

Вівчаренко О.А. Контроль за використанням та охороною земель України: контрольна функція

У статті досліджуються правові проблеми контролю за використанням та охороною земель України. Висвітлені конкретні завдання, функції, контролю, а також форми і методи його здійснення, які визначені в законі України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19 червня 2003 року.

Ключові слова: контроль, форма діяльності, суб'єкти, об'єкти, охорона земель, власники, землекористувачі, природні ресурси.

Вівчаренко О.А. Контроль за использованием и охраной земель Украины: контрольная функция

В статье исследуются правовые проблемы контроля за использованием и охраной земель Украины. Освещены конкретные задачи, функции, контроля, а также формы и методы его осуществления, которые определены в Законе Украины «О государственном контроле за использованием и охраной земель» от 19 июня 2003 года.

Ключевые слова: контроль, форма деятельности, субъекты, объекты, охрана земель, владельцы, землепользователи, природные ресурсы.

Vivcharenko OA Land use and protection control of Ukraine: control function

The article explores the legal problems of control on the use and protection of the lands of Ukraine. Specific tasks, functions, controls, forms and methods of its implementation are covered, which defined in the Law of Ukraine «On State Control of Land Use and Protection» of 19 June 2003.

Important means of controlling land use and protection are: land monitoring, state cadastre and land management. The State Land Cadastre is an important function of the state land management, through which the state influences the process of rational use and protection of land resources. The state land cadastre is designed to provide local governments, interested businesses and citizens with information about land for the purpose of organizing its rational use and protection. It contains a system of necessary information and documents on the legal regime of land, their distribution through landowners and land users, including tenants, by land categories, etc.

Land use control and protection is one of the important functions of public administration in this area of public relations. Land control should be considered not only as a function but also as a legal form of activity.

It should be noted that control is exercised: a) for all subjects of land relations, and not only for legal and natural persons; b) applies to all land irrespective of ownership.

Specific tasks, functions of control over land use and protection, as well as forms and methods of its implementation as defined in the Law of Ukraine «On State Control of Land Use and Protection» of 19 June 2003.

As a conclusion, the current legislation of Ukraine in the field of land use and protection control distinguishes between state control over land use and protection and state control over the observance of land protection legislation. The first concept is broader than the second, which reflects on the scope of powers of state bodies in this field.

Keywords: control, form of activity, subjects, objects, protection of land, owners, land users, natural resources.

Кобецька Н.Р.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ НАЦІОНАЛЬНИХ ПАРКІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА ¹

УДК 349.6

<https://doi.org/10.15330/apiclu.50.119-132>

Національні парки є найдавнішою формою консервативної охорони природи. Перший у світі національний парк – Єллоустоунський національний парк був заснований в США 1 березня 1872 року. Сьогодні такі природоохоронні території створені та функціонують у всіх державах. В Україні першим національним парком став Карпатський національний природний парк, створений постановою Ради Міністрів УРСР від 3 червня 1980 р. № 376 [1]. Відповідно до діючого на той час законодавства УРСР він називався Карпатський державний природний парк, а пізніше перейменований в «національний природний парк». Нині національні природні парки є одним з видів природних територій природно-заповідного фонду України та регулюються Законом України «Про природно-заповідний фонд» [2]. Загальна назва такого роду територій в різних державах відрізняється – «національний парк» чи «національний природний парк». Відрізняються також і характеристики правового режиму з урахуванням національного законодавства.

¹ Публікація підготовлена в рамках стажування «Staż przy Nagrodzie im. Iwana Wyhowskiego» на кафедрі права охорони довкілля Ягеллонського університету (м. Краків, Республіка Польща).